

**दर्शनसंकायः
न्यायवैशेषिकविभागः**

सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी

ध्येयाः दृष्टयश्च

- न्यायवैशेषिकशास्त्रस्य पारम्परिकाध्ययनम् अध्यापनञ्च
- शास्त्रार्थपरम्परायाः अभिसंरक्षणं सम्वर्धनञ्च
- नव्यन्याय-प्राचीनन्याययोः वर्णितप्रमेयपदार्थानां वैश्विकपटले समुपस्थापनम्
- न्यायवैशेषिके वर्णितभौतिकाध्यात्मिकपदार्थानां तद्गुणानाञ्च
आधुनिकान्वेषितभौतिकादिकपदार्थैः तत्स्वभावैश्च विश्लेषणात्मकमध्ययनम्

ऐतिह्यम्

- स्थापनावर्षम् - १७९१ (बनारससंस्कृतपाठशाला)
- १९५८ (वाराणसेयसंस्कृतविश्वविद्यालयः)
- १९७४ (सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः)
- पाठशालारूपेण विश्वविद्यालयस्य स्थापनाकालादेव १७९१ तः
न्यायवैशेषिकविभागस्य सन्निवेशः विद्यते ।

स्वीकृतविषयाः

- प्राचीनन्यायः
- नव्यन्यायः

शैक्षणिकपाठ्यक्रमाः

- शास्त्री/B.A (स्नातकः)-त्रिवर्षीयः
- आचार्य /M.A (स्नातकोत्तरः)-द्विवर्षीयः
- विद्यावारिधि:/Ph.D (शोधोपाधिः)-त्रिवर्षीयः
- विद्यावाचस्पतिः /D.lit.(शोधोपाधिः)

विभागीयसमितयः

- ❖ विभागीय अध्ययनबोर्ड
- ❖ न्यायवैशेषिकानुसन्धानोपाधिसमितिः
- ❖ विभागीय कार्यसमितिः

विभागीयोपक्रमाः

- न्यायप्रशिक्षणशिविरः
- वाग्वर्धिनीसभा
- शास्त्रार्थसंगोष्ठी
- शास्त्रार्थप्रशिक्षणम्

विभागीयसौविध्यानि

- अध्यापनप्रकोष्ठाः - ०४
- विभागीयपुस्तकालयः - ०१ (२७० ग्रन्थाः)
- अंतर्जालव्यवस्था (सम्पूर्णविभागे)
- संगणकव्यवस्था

शिक्षणविधयः

- पारम्परिकविधिः (गुरुकुलपद्धतिः)
- ऑनलाइन पद्धतिः
- Youtube, Facebook ,Zoom, Google –Meet , G – classroom
- संगणक-प्रदर्शक- डिजिटलपट्टव्यवस्था-प्रोजेक्टर
- विशिष्टव्याख्यानानि

पञ्जीकृतच्छात्राणां विवरणम् (विगतपञ्चवर्षेषु 2018 -2024 पर्यन्तम्)

पाठ्यक्रमाः	शास्त्री I	शास्त्री II	शास्त्री III	आचार्यः I	आचार्यः II	विद्या- वारिधिः
शैक्षणिकसत्रम्						
2018-19	3	5	1	1	1	4
2019-20	3	1	5	0	1	4
2020-21	9	2	1	5	00	6
2021-22	14	10	2	1	5	6
2023-24	8	6	7	6	1	7
2024-25	3	6	4	4	3	5

छात्राणाम् उत्तीर्णताविवरणम् (विगतपञ्चवर्षेषु 2018 -2024 पर्यन्तम्)

पाठ्यक्रमाः	शास्त्री I	शास्त्री II	शास्त्री III	आचार्यः I	आचार्यः II
शैक्षणिकसत्रम्					
2018-19	3	5	1	1	1
2019-20	3	1	5	0	1
2020-21	9	2	1	5	00
2021-22	14	10	2	1	5
2023-24	8	6	7	6	1
सम्पूर्ण-योगः	37	24	16	13	8
उत्तीर्णता %	100	100	100	100	100

पञ्जीकृतच्छात्राणां विवरणम् (वर्तमानशैक्षणिकसत्रम् 2024-2025)

पाठ्यक्रमाः	शास्त्री I	शास्त्री II	शास्त्री III	आचार्यः I	आचार्यः II	विद्या- वारिधिः
संवर्गः						
GEN	8	6	7	6	1	7
EWS/OBC/ST /SC/PH	00	00	00	00	00	00

पदविवरणम्

क्र.	पदनामानि	संख्या:	पूरितपदानि	रिक्तपदानि
01	आचार्यः	01	01	00
02	सहायक- आचार्यः	03	02	01

कार्यरतानाम् अध्यापकानां विवरणम्

क्र.

अध्यापकनामानि

पदम्

01

प्रो. रामपूजन पाण्डेयः

आचार्यः विभागाध्यक्षश्च

02

डॉ. दुर्गेश पाठकः

सहायक-आचार्यः

03

डॉ. कुञ्जबिहारी द्विवेदी

सहायक-आचार्यः

04

डॉ. दीपक-कुमार-पाण्डेयः

अतिथि- अध्यापकः

अध्यापकविवरणम्

प्रो.रामपूजनपाण्डेयः, आचार्यः (विभागाध्यक्षः)

- अध्यापनानुभवः -38 वर्षाणि
- शैक्षणिकयोग्यताः -
- विद्यावरिधिः(Ph.D), आचार्यः(प्राचीनन्यायः नव्यन्यायः)
- प्रकाशनम् –
- शोधलेखाः-25, सङ्गोष्ठ्यः –राष्ट्रीयः - 80, अंतराष्ट्रियाः -25 , ग्रन्थाः- ०४, प्रकाशनाधीन -४
- आकाशवाणी संवादः - ०2 , पुरस्काराः – 1३ (राष्ट्रियाः)
- शोधनिर्देशनम् -१८ (उपाधिप्राप्ताः-१६ शोधरताः -०२)
- अध्यक्षाः- महाविद्यालय

संलग्नक –आत्मपरिचयः

अध्यापकविवरणम् –
डॉ.कुञ्जबिहारीद्विवेदी, सहायक -आचार्यः

- अध्यापनानुभवः - 13 वर्षाणि
- शैक्षणिकयोग्यताः - NET, विद्यावारिधिः(Ph.D), आचार्यः
- प्रकाशनम् – शोधलेखाः 20 - सङ्गोष्ठ्यः –राष्ट्रीयः -25 , अंतराष्ट्रियाः -08 , प्रकाशनाधीन- 01
पत्रिका सहसम्पादन-05
- शोधनिर्देशनम् - उपाधिप्राप्ताः-०२ शोधरताः -०२

अध्यापकविवरणम् – डॉ.दुर्गेशपाठकः, सहायक -आचार्यः

- अध्यापनानुभवः -५ वर्षाणि
- शैक्षणिकयोग्यताः - विद्यावरिधिः(Ph.D),आचार्यः
- प्रकाशनम्— शोधलेखाः११- , सङ्गोष्ठ्यः –राष्ट्रीयः -९, अंतराष्ट्रियाः -४, कार्यशाला-९ प्रकाशनाधीन-02
- शोधनिर्देशनम् -०२

डॉ.दीपक कुमार पाण्डेय अतिथि अध्यापक

अध्यापनानुभवः -७ वर्षाणि

शैक्षणिकयोग्यताः - विद्यावरिधिः(Ph.D),आचार्यः-संस्कृत,दर्शन,नव्यन्याय

प्रकाशनम् –शोधलेखाः१५-, सङ्गोष्ठ्यः –राष्ट्रीयः -२८ , अंतराष्ट्रियाः -१०, प्रकाशनाधीन -४, पत्रिका सहसम्पादन-१

संलग्नक- आत्मपरिचय

विगतपञ्चवर्षेषु विभागीयं प्रकाशनम्

क्र.	अध्यापकनामानि	शोधपत्रसंख्या:	ग्रन्थाः /पत्रिकाः
01	प्रो. रामपूजनपाण्डेयः	04	02
02	डॉ.दुर्गेशपाठकः	04	01
03	डॉ. कुञ्जबिहारी द्विवेदी	06	01
04	डॉ. दीपककुमारपाण्डेयः	04	00

विगतपञ्चवर्षेषु विभागीयकार्यक्रमाः

क्र.	कार्यक्रमविवरणम्	शीर्षकः	दिनाङ्कः
01	राष्ट्रियकार्यशाला	कार्यशाला न्यायसिद्धांतमुक्तावली अनुमानखंडः	25-05-2020 से 31-05-2020
02	प्रतिवर्ष आचार्य बदरीनाथशुक्लव्याख्यानमालायोजनम्	व्याख्यानमाला	सततं प्रचलति
03	शास्त्रप्रौढिः	साप्ताहिकी	सततं प्रचलति
04	वाक्यार्थसभा	पाक्षिकी	सततं प्रचलति
05	शास्त्रप्रौढिः (ऑनलाइनअध्यापनप्रकल्पः)	साप्ताहिकी	सततं प्रचलति
06	वर्गवर्द्धिनीसभा	मासिकी	सततं प्रचलति

विगतपञ्चवर्षेषु विभागीयछात्राणां नियुक्तिविवरणम्

क्र.	छात्रनाम	उपलब्धि:	निर्देशक:
01	सीतारामशर्मा:	PGT/BIHAR STET/BPSC	डॉ.दुर्गेश पाठक
02	डॉ राजेश कुमार सिंह:	अतिथि अध्यापक,कामेश्वर सिंह संस्कृत विश्वविद्यालय,दरभंगा	प्रो.रामपूजन पाण्डेय
03	डॉ.ज्ञानेश कुमार त्रिपाठी	प्राचार्य,श्री नेपाली संस्कृत महाविद्यालय,वाराणसी	प्रो.रामपूजन पाण्डेय
04	डॉ.पवित्रा दहाल	विभागाध्यक्ष, श्री नेपाली संस्कृत महाविद्यालय,वाराणसी	प्रो.रामपूजन पाण्डेय
05	निर्मलचालिसे	नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय,दाङ,नेपाल	प्रो.रामपूजन पाण्डेय
06	डॉ.योगेश कुमार त्रिपाठी	श्री लालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय,दिल्ली	प्रो.रामपूजन पाण्डेय
07	डॉ.दीपक कुमार पाण्डेय	अतिथि अध्यापक,सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय,वाराणसी	प्रो.रामकिशोर त्रिपाठी
08	नीताभट्टराई	नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय,दाङ,नेपाल	प्रो.रामपूजन पाण्डेय

विभागीया: उत्तमप्रकल्पाः

- ❖ वाग्वर्धिनीसभा
- ❖ ऑनलाइन प्रशिक्षणम्
- ❖ शास्त्रार्थसंगोष्ठी
- ❖ शास्त्रार्थप्रशिक्षणम्
- ❖ प्रतियोगिपरीक्षा
- ❖ सरलमानकसंस्कृतभाषायाः अध्ययनम् अध्यापनञ्च
- ❖ सर्वविधशिक्षणव्यवस्थाः

पुरातनछात्राणां नामानि

प्रो० वशिष्ठ त्रिपाठी	अध्यक्ष,श्री काशी विद्वत् परिषद्,वाराणसी
प्रो. वैद्यनाथ झा	राष्ट्रिय संस्कृत संस्थान, जयपुर परिसर, जयपुर
प्रो. हरेराम त्रिपाठी	कुलपति,कवीकुल कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय,नागपूर,महाराष्ट्र
प्रो. पी. के. दीक्षित	श्री लालबहादुरशास्त्री केन्द्रीयसंस्कृतविद्यापीठ, नई दिल्ली
डॉ. विष्णुपद महापात्र	श्री लालबहादुरशास्त्री केन्द्रीयसंस्कृतविद्यापीठ, नई दिल्ली
प्रो. राजाराम शुक्ल	वैदिक दर्शन विभाग, काशी हिन्दू विश्वविद्यालय, वाराणसी
प्रो. सच्चिदानन्द मिश्र	सदस्य सचिव,भारतीय दार्शनिक अनुसंधान परिषद-नई दिल्ली
प्रो. रामकृष्ण भट्ट	पूर्वविभागाध्यक्ष, शङ्कराचार्य विश्वविद्यालय, कालडी (केरल)
डॉ. सतीश चन्द्र पण्डा	मोगराई संस्कृत महाविद्यालय, वालेश्वर ओड़िशा
डॉ. महेश झा	राष्ट्रिय संस्कृत संस्थान, सदाशिव परिसर, पुरी
. डॉ. गणपति शुक्ल	राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थान, सदाशिव परिसर, पुरी
डॉ.रघुनाथ नेपाल	नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय,दाङ नेपाल
डॉ.निर्मल चालीसे	नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय,दाङ नेपाल
नीता भट्टराई	नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय,दाङ नेपाल
पवित्रा दहाल	श्री नेपाली संस्कृत महाविद्यालय,वाराणसी
डॉ.विवेकानन्द चतुर्वेदी	श्री भागवत संस्कृत महाविद्यालय,वाराणसी
डॉ.ज्ञानेश कुमार त्रिपाठी	प्राचार्य, श्री नेपाली संस्कृत महाविद्यालय,वाराणसी
डॉ.विमल कुमार मिश्र	प्राचार्य, श्री नेपाली संस्कृत महाविद्यालय,वाराणसी

सम्मानितानां पूर्वाचार्याणां नामावली

- ❖ राष्ट्रपतिसम्मानितः प्रो० बदरीनाथशुक्लः
- ❖ राष्ट्रपतिसम्मानितः प्रो० श्रीरामपाण्डेयः
- ❖ राष्ट्रपतिसम्मानितः पद्मविभूषणः प्रो० वशिष्ठत्रिपाठी
- ❖ राष्ट्रपतिसम्मानितः प्रो० राजारामशुक्लः

विश्वविद्यालये विभागस्य अवदानम्

- प्राचीनसंस्कृतिसंरक्षणार्थं शास्त्रार्थकौशलरीतिशिक्षणम्
- नव्यन्यायभाषाकलापद्धतिप्रदानम्
- व्याकरणमीमांसावेदान्तादिशास्त्रेषु समागतकाठिन्यपदानां सरलीकरणम्
- वाक्यार्थसभायोजनम्

विभागस्य सबलपक्षाः

- पाण्डुलिपीनां प्रकाशनम्
- सम्पूर्णविश्वे भारते च न्यायविद्याप्रचारस्य केन्द्रमिदम्
- विशिष्टाः विद्वांसः
- ग्रन्थानुवादकरणम्

विभागस्य आगामिसंभावना :

- काणादप्रयोगशालास्थापनम्
- नव्यन्यायभाषायाः सरलीकरणम्
- सर्वतो दिक्षु न्यायविद्याप्रसारणम्
- विभागे रिक्तपदपूर्तिः आवश्यिकी

विभागस्य आगामिन्यः योजनाः नूतनसंभावनाः

- न्यायपदार्थानामेकत्र संग्रहः
- समागतन्यायसिद्धान्तानां संग्रहः
- सर्वकारसहयोगेन विविधपरियोजनापरिचालनम्
- राष्ट्रियसंगोष्ठी/अन्ताराष्ट्रियसंगोष्ठीनाम् आयोजनम्
- विभागीयपत्रिकासंपादनम्
- अप्रकाशितपाण्डुलिपीनां विभागपक्षतः संपादनम्

विभागस्य अपेक्षितकार्याणि दुर्बलपक्षाश्च

अपेक्षितकार्याणि

- ❖ सामाजिकव्यवस्थायाम् न्यायस्योपयोगः
- ❖ न्यायालये यथायोग्यं न्यायरीत्या निर्णयप्रयासः
- ❖ न्यायविद्या प्रसारार्थं सौविध्याभिकाङ्क्षणम्

दुर्बलपक्षाश्च

- ❖ रिक्तपदम्
- ❖ परियोजनानाम् अभावः
- ❖ समृद्धः पुस्तकालयः अपेक्षितः
- ❖ डिजिटल शिक्षणव्यवस्थायाः अभावः

धन्यवादः

सांख्ययोगतन्त्रागमविभागः

सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी

ध्येयाः दृष्ट्यश्च

- त्रिस्कन्धसांख्ययोगतन्त्रागमशास्त्रस्य अध्ययनं अध्यापनं अनुसंधानश्च ।
- प्रकृतिपुरुषवर्णनम् सांख्यमतानुसारम् ।
- योगमतानुसारं जीवने योगमहत्त्वम् ।
- आगमशास्त्रानुसारं शैवशाक्तयोः वैशिष्ट्यम् ।

ऐतिह्यम्

स्थापनावर्षम् - १७९१ (बनारससंस्कृतपाठशाला)

१९५८ (वाराणसेयसंस्कृतविश्वविद्यालयः)

१९७१ (सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः)

पाठशालारूपेण विश्वविद्यालयस्य स्थापनाकालदेव
1960 तः सांख्ययोगतन्त्रागम विभागस्य सन्निवेशः
विद्यते ।

स्वीकृतविषयाः

- सांख्ययोगः
- योगतन्त्रः
- आगम
- शैवागम

शैक्षणिकपाठ्यक्रमाः

शास्त्री/B.A (स्नातकः)-त्रिवर्षीयः

आचार्य /M.A (स्नातकोत्तरः)-द्विवर्षीयः

विद्यावारिधि:/Ph.D (शोधोपाधिः)

डिप्लोमा (Diploma)

વિભાગીયસમિતયઃ

❖ વિભાગીય સમિતિઃ

❖ અધ્યયન બોર્ડ

❖ અનુસંધાનોપાધિ સમિતિઃ

विभागीयोपक्रमाः

- महामहोपाध्यायगोपीनाथाभिराजस्यजयन्तीसमारोह
- वाग्वर्धिनीसभा

विभागीयसौविध्यानि

- सांख्ययोगतन्त्रागम् कक्षासंचालनम्
- योगकक्षासंचालनम्
- राष्ट्रीयसेवायोजना पाठ्यक्रमसंचालनम्
- योगतन्त्रविमर्शिनीपत्रिकासंचालनम्

शिक्षणविधयः

- पारम्पारिकरविधिः (गुरुकुलपद्धतिः)
- ऑनलाइन पद्धतिः

Youtube, Facebook ,Zoom, Google –Meet , G –
classroom

- विशिष्टव्याख्यानमाला
- संगणकप्रदर्शकव्यवस्था

पञ्जीकृतच्छात्राणां विवरणम् (विगतपञ्चवर्षेषु 2018 -2024 पर्यन्तम्)

पाठ्यक्रमः	शास्त्री I	शास्त्री II	शास्त्री III	आचार्यः I	आचार्यः II	विद्या- वारिधिः	योग पाठ्यक्रम
शैक्षणिकसत्रम्							
2018-19	6	1	1	5	1	3	
2019-20	4	2	1	3	4	3	
2020-21	6	3	3	3	1	3	
2021-22	11	3	1	8	2	3	
2022-23	13	10	1	7	11	8	शास्त्री-3 आचार्य-27
2023-24	6	12	9	8	1	8	शास्त्री-1 द्वितीय शास्त्री-3 आचार्य-32
सम्पूर्ण-योगः	46	31	16	34	20		66

छात्राणाम् उत्तीर्णताविवरणम् (विगतपञ्चवर्षेषु 2018 -2024 पर्यन्तम्)

पाठ्यक्रमाः	शास्त्री I	शास्त्री II	शास्त्री III	आचार्यः I	आचार्यः II	योग पाठ्यक्रम
शैक्षणिकसत्रम्						
2018-19	6	1	1	5	1	
2019-20	4	2	1	3	4	
2020-21	6	3	3	3	1	
2021-22	11	3	1	8	2	
2022-23	13	10	1	7	11	शास्त्री-3 आचार्य-27
2023-24	6	12	9	8	1	शास्त्री-1 द्वितीय शास्त्री-3 आचार्य-32
सम्पूर्ण-योगः	46	31	16	34	20	66
उत्तीर्णता %	96	98	99	97	98	99

पञ्जीकृतच्छात्राणां विवरणम् (वर्तमानशैक्षणिकसत्रम् 2024-2025)

पाठ्यक्रमाः	शास्त्री I	शास्त्री II	शास्त्री III	आचार्यः I	आचार्यः II	विद्या- वारिधिः	योग पाठ्यक्रम
क्र०सं०							
1	3	6	12	11	7	8	शास्त्री-13 द्वितीय शास्त्री-3 आचार्य-100
सम्पूर्ण-योगः	3	6	12	11	7	8	116

पदविवरणम्

क्र.	नामानि	पदानि	पूरितपदानि	रिक्तपदानि
01	आचार्यः	01	01	00
02	सह – आचार्यः	01	00	01
03	सहायक- आचार्यः (योगतन्त्र)	05	00	05
04	सहायक- आचार्यः (सांख्ययोग)	01	00	01
05	सहायक- आचार्यः (आगम)	01	00	01
06	सहायक- आचार्यः (शैवागम)	01	00	01

कार्यरतानाम् अध्यापकानां विवरणम्

क्र.	अध्यापकनामानि	पदम्
01	प्रो० राघवेन्द्रजी दुबे	आचार्य (विभागाध्यक्ष)
02	डॉ० ए० लक्ष्मणराव शास्त्री	अतिथि अध्यापक (योगतन्त्र)
03	डॉ० विवेक कुमार उपाध्याय	अतिथि अध्यापक (शैवागम)
04	डॉ० चन्द्रशेखर सिंह	अतिथि अध्यापक (आगम)

अध्यापकविवरणम् - प्रो० राघवेन्द्रजी दुबे, आचार्य—विभागाध्यक्षः

अध्यापनानुभवः - 27 वर्षाणि

शैक्षणिकयोग्यताः -

विद्यावरिधिः(Ph.D), डी०लिट्०, आचार्य (योगतन्त्र, आगम, सांख्ययोग)

प्रकाशनम् –

शोधलेखाः-102, सङ्गोष्ठ्यः –राष्ट्रीयः - 62, अंतराष्ट्रियाः -36 , ग्रन्थाः- 08

पुरस्काराः – 12

शोधनिर्देशनम् -32

अतिथिअध्यापकविवरणम्

क्र.	नामानि	शैक्षणिकयोग्यता:	अध्यापनानु भवः	सङ्गोष्ठ्यः	प्रकाशनानि
1	डॉ० ए० लक्ष्मणराव शास्त्री	विद्यावारिधि: (आचार्य— योगतन्त्र, आगम, बौद्धदर्शन)	10 वर्षाणि	28	०2 ग्रन्थाः 20 शोधपत्राणि
2	डॉ.विवेक कुमार उपाध्यायः	विद्यावारिधि: (आचार्य:- काश्मीर शैवागम)	3 वर्षाणि	15	01 ग्रन्थाः ०7 शोधपत्राणि
3	डॉ.चन्द्रशेखर सिंह	विद्यावारिधि: (आचार्य:- आगम ,साहित्य)	15 वर्षाणि	35	01 ग्रन्थाः 14 शोधपत्राणि

विगतपञ्चवर्षेषु विभागीयं प्रकाशनम्

क्र.	अध्यापकनामानि	शोधपत्रसंख्या:	ग्रन्थाः /पत्रिकाः
01	प्रो. राघवेन्द्रजीदुबे:	102	०1

विगतपञ्चवर्षेषु विभागीयकार्यक्रमाः

क्र०स०	कार्यक्रमविवरणम्	शीर्षकः	दिनाङ्कः
01	कार्यशाला	योगविज्ञानविषये शास्त्रपरिचयः	17-11-24 से 07-12-24
02	व्याख्यानमाला	महामहोपाध्याय पं.गोपीनाथकविराज	07-09-
03	वगवर्द्धिनी सभा	प्रतिमासञ्च	

विभागीया: उत्तमप्रकल्पा :

❖ वाग्वर्धिनीसभा

विभागीयाः पुरातनाः विशिष्टच्छात्राः

- ❖ डाँ. सत्यप्रकाश दूबे-मेजर, भारतीय सेना
- ❖ डाँ. मार्कण्डेय तिवारी – लाल बहादुर शास्त्री संस्कृत विद्यापीठ नई दिल्ली
- ❖ डाँ. अरविन्द चतुर्वेदी-आचार्य गोरखनाथ विद्यापीठ गोरखपुर
- ❖ डाँ. भोलानाथ भट्टराई – आचार्य महेन्द्रनाथ सिंह वि.वि. काठमाण्डू
- ❖ डाँ. अस्थानेश्वर तिमिल्सिना – आचार्य कनाडा विश्वविद्यालय, कनाडा

विश्वविद्यालये विभागस्य अवदानम्

- ❖ योगविषयकः प्रमाणपत्रीयः पाठ्यक्रमः
- ❖ योगविषयकः डिप्लोमा पाठ्यक्रमः

विभागस्य प्रबलपक्षाः

- ❖ समृद्धा छात्रसंख्या
- ❖ दक्षाः अध्यापकाः
- ❖ सर्वविधशिक्षणव्यवस्थाः

विभागस्य आगामिन्यः योजनाः नूतनसंभावनाः

योगविषयस्य उन्नयनं संवर्द्धनञ्च
राष्ट्रियसंगोष्ठीनाम् आयोजनम्
समसामयिकविषयेषु शोधप्रोत्साहनम्

विभागस्य अपेक्षितकार्याणि दुर्बलपक्षाश्च

- ❖ रिक्तपदानाम्
- ❖ परियोजनाणाम् अभावः
- ❖ समृद्धः पुस्तकालयः
- ❖ समृद्धा छात्रसंख्या
- ❖ दक्षाः अध्यापकाः
- ❖ सर्वविधशिक्षणव्यवस्थाः

विभागीयशोधच्छात्राणां विवरणम्

बलराम पाण्डेयः

विश्वनाथ मिश्रः

आशीष तिवारी

रमेशचन्द्र ज्ञानी

बबिता त्रिपाठी

एलेक्सिस प्राडो

लाउरा वार्ताङ्गो

प्रकल्प चतुर्वेदी

धन्यवादाः

पूर्वमीमांसाविभाग

सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालयः, वाराणसी

• ध्येयाः दृष्ट्यश्च

- ❖ पूर्वमीमांसाशास्त्रस्य अध्ययनम् अध्यापनम्
अनुसन्धानम्।
- ❖ पूर्वमीमांसाशास्त्रस्य भारतीयज्ञानपरम्परायाः संरक्षणं
संवर्धनम्।
- ❖ पूर्वमीमांसाशास्त्रीयाणां दुर्लभज्ञानराशीनां
लोककल्याणाय प्रकाशनं
प्रसारणं सामाजिक भ्रमोन्मूलनम्।
- ❖ पूर्वमीमांसाशास्त्रस्य प्रतिष्ठापनम्।

ऐतिह्यम्

स्थापनावर्षम् - 1791 (बनारस संस्कृत पाठशाला)

1958 (वाराणसेयसंस्कृतविश्वविद्यालयः)

1974 (सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः)

स्वीकृतविषयाः-

पूर्वमीमांसा

शैक्षणिकपाठ्यक्रमाः -

शास्त्री (स्नातकः)/बी.ए.

त्रिवर्षीयः

आचार्यः (स्नातकोत्तरः)/एम.ए.

द्विवर्षीयः

विद्यावारिधिः (शोधोपाधिः)/पी.एच.डी. त्रिवर्षीयः

वाचस्पतिः (शोधोपाधिः)/डी.लिट.

विभागीयसमितयः -

- अध्ययन बोर्डः
- अनुसंधानोपाधि समितिः

विभागीयसौविध्यानि -

- अध्यापनप्रकोष्ठाः- 01
- संगणकः – 02

विभागीयपुस्तकालयः - 01 (117 ग्रन्थाः)

शिक्षणविधयः -

- पारम्परिकविधिः(गुरुकुलपद्धतिः)
- कथाविधिः
- शास्त्रार्थविधिः

पंजीकृतच्छात्राणां विवरण्
(विगतपंचवर्षेषु 2018 - 2024)

पाठ्यक्रमाः शैक्षणिकसत्रम्	शास्त्री 1	शास्त्री 2	शास्त्री 3	आचार्यः 1	आचार्यः 2
2018-2019	03	01	-	05	04
2019-2020	01	01	-	03	04
2020-2021	04	01	01	01	-
2021-2022	03	04	-	01	01
2022-2023	01	01	05	02	-
2023-2024	-	01	01	04	02
सम्पूर्णयोगः	12	09	07	16	11

पंजीकृतच्छात्राणां विवरण्

(वर्तमानशैक्षणिकसत्रम् 2024- 2025)

पाठ्यक्रमाः शैक्षणिकस त्रम्	शास्त्री 1	शास्त्री 2	शास्त्री 3	आचार्यः 1	आचार्यः 2	विद्यावारि धिः
जेनेरल	01	01	-	03	04	07
ओ.बी.सी.	-	-	-	-	-	-
एस.सी.	-	-	-	-	-	-
पी.एच.	-	-	-	-	-	-
सम्पूर्णयो गः	01	01	-	03	04	07

छात्राणाम् उत्तीर्णता विवरण् (विगतपंचवर्षेषु 2018-2024)

पाठ्यक्रमाः शैक्षणिकस त्रम्	शास्त्री 1	शास्त्री 2	शास्त्री 3	आचार्यः 1	आचार्यः 2
2018-2019	03	01	-	05	04
2019-2020	01	01	-	03	04
2020-2021	04	01	01	01	-
2021-2022	03	04	-	01	01
2022-2023	01	01	05	02	-
2023-2024	-	01	01	04	02
सम्पूर्णयोगः	12	09	07	16	11

पदविवरणम्

पदनामानि	पदानि	पूरितपदानि	रिक्तपदानि
सह आचार्यः	01	01	-

कार्यरत अध्यापकानां विवरणम्

अध्यापकनामानि	प्रो.कमलाकान्तत्रिपाठी
पदम्	आचार्यः(पूर्वविभागाध्यक्षः)
अध्यापनानुभवः	25 वर्षाणि
शैक्षणिकयोग्यताः	आचार्यः, विद्यावारिधिः

प्रकाशनम्

शोधलेखः	10
संगोष्ठ्यः राष्ट्रीयः	05
संगोष्ठ्यः अन्ताराष्ट्रियाः	-
ग्रन्थाः	04
पुरस्काराः	शोधनिर्देशनम्
उपाधिप्राप्तः	04
शोधरताः	07

विभागीयशोधच्छात्राणां विवरणम्

क्र.	शोधच्छात्रानाम	शोधशीर्षकम्	निर्देशकः
1	मृत्युंजय कुमार पाण्डेय	चातुर्वर्ण्य संस्कृतिविमर्शा ख्यानिबन्धस्य समीक्षात्मकमनुशीलनम्	प्रो० कमलाकान्त त्रिपाठी
2	श्वेता सिंह	पादुकासहस्रग्रन्थस्य काव्याशास्त्रीय समीक्षणम्	प्रो० कमलाकान्त त्रिपाठी
3	प्रदीप कुमार पण्ड्या	मीमांसाशास्त्रीयसिद्धान्ता नां दर्शनान्तरैः सह तुलनात्मकमध्ययनम्	प्रो० कमलाकान्त त्रिपाठी
4	मारीया रूईस	अथर्वाधिकरणस्य समीक्षात्मकमध्ययनम्	प्रो० कमलाकान्त त्रिपाठी

विगतपंचवर्षेषु विभागीयछात्राणां नियुक्तिविवरणम्

क्रमः	छात्रनाम	उपलब्धिः	निर्देशकः
1	महेश कुमार त्रिपाठी	रामेश्वर संस्कृत पाठशाला उगापुर, भदोही	प्राचार्यः
2	कश्यप त्रिवेदी	महाविद्यालय गुजरात	प्राचार्यः
3	परमहंस त्रिपाठी	डी.ए.वी. पब्लिक स्कूल सीतामढ़ी, बिहार	अध्यापकः

विभागरस्य प्रबलपक्षाः

❖ सर्वविधशिक्षणव्यवस्थाः

❖ पुस्तकालयः

विभागस्य आगामिन्यः योजनाः नूतनसम्भावनाः

- ❖ राष्ट्रीयसंगोष्ठीनाम् आयोजनम्
- ❖ समसामयिकविषयेषु शोधप्रोत्साहनम्

ધન્યવાદ:

तुलनात्मक-धर्मदर्शन-विभागः

सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी

ध्येयाः दृष्ट्यश्च

- प्राच्यपाश्चात्यदर्शनयोः तुलनात्मकमध्ययनम्
- भारतीयधर्माणां तुलनात्मकमध्ययनमनुसंधानं च ।
 - भारतीयदर्शनानां पाठ्यालोचनम् ।
- दर्शनस्य लोकोपकारितायाः प्रतिष्ठापनं संप्रयोगश्च ।

इतिवृत्तम्

दर्शनस्य अध्यापनं राजकीय संस्कृतपाठशाला 1791 ईसवी तथा यूरोपीयदर्शनस्य अध्यापनं राजकीय संस्कृत महाविद्यालये 1845 ईसवी वर्षे समारब्धम् ।

दर्शनस्य स्वतंत्रविभागः 1958 ईसवी वर्षे स्थापितः ।
तुलनात्मकदर्शनस्य प्रारंभः 1965 ईसवी वर्षे अभवत् ।
तुलनात्मक-धर्म-दर्शन विभागस्य स्थापना
1980 ईसवी वर्षे जाता ।

स्वीकृतविषयाः

- दर्शनम्
- तुलनात्मकधर्मः
- तुलनात्मकदर्शनम्

शैक्षणिकपाठ्यक्रमाः (Programme)

शास्त्री/B.A (स्नातकः)-त्रिवर्षीयः

शास्त्री /B.A.चतुर्वर्षीय

आचार्यः /M.A (स्नातकोत्तरः)-द्विवर्षीयः

विद्यावारिधिः/Ph.D (शोधोपाधिः)-त्रिवर्षीयः

विद्यावाचस्पतिः /D.lit.(शोधोपाधिः)

विभागीयसमितयः

❖ विभागीयसमितिः

❖ अध्ययनबोर्डः

❖ अनुसंधानोपाधि-समितिः

विभागीयसौविध्यानि

- अध्यापनप्रकोष्ठाः - ०४
- विभागीयपुस्तकालयः - ०१ (२०२ ग्रन्थाः)
- अंतर्जालव्यवस्था (सम्पूर्णविभागे)
- संगणक-प्रदर्शकः (एलसीडी प्रोजेक्टर)
- संगणकाणि ०३

शिक्षणविधयः

- पारम्परिकविधिः
- निदर्शनात्मकविधिः
- वादविधिः
- पाठ्यालोचनविधिः
- उपचारात्मकविधिः
- समूहचर्चाविधिः
- फ्लिपक्लासरूमविधि;

पञ्जीकृतच्छात्राणां विवरणम् (विगतपञ्चवर्षेषु 2018 -2024 पर्यन्तम्)

पाठ्यक्रमाः शैक्षणिक सत्रम्	शास्त्री I	शास्त्री II	शास्त्री III	आचार्यः I	आचार्यः II	विद्या- वारिधिः
2018-19	03	03	03	04	03	06
2019-20	06	02	03	02	02	06
2020-21	07	04	01	04	02	06
2021-22	34	05	05	08	04	06
2022-23	12	26	05	09	07	05
2023-24	12	09	2 6	1 1	07	07
सम्पूर्ण- योगः	74	49	43	38	25	

छात्राणाम् उत्तीर्णताविवरणम् (विगतपञ्चवर्षेषु 2018 -2024 पर्यन्तम्)

पाठ्यक्रमाः	शास्त्री I	शास्त्री II	शास्त्री III	आचार्यः I	आचार्यः II
शैक्षणिकसत्रम्					
2018-19	02	03	02	04	03
2019-20	04	01	03	02	02
2020-21	05	04	01	04	02
2021-22	34	05	05	08	04
2022-23	09	26	05	09	07
2023-24	10	08	25	08	07
सम्पूर्ण-योगः	64	47	41	36	25
उत्तीर्णता %	86	97	96	98	100

पञ्जीकृतच्छात्राणां विवरणम् (वर्तमानशैक्षणिकसत्रम् 2024-2025)

पाठ्यक्रमाः संवर्गः	शास्त्री I	शास्त्री II	शास्त्री III	आचार्यः I	आचार्यः II	विद्या- वारिधिः
GEN	08	09	07	15	07	05
OBC	00	0	01	00	00	00
ST	00	00	00	00	00	00
SC	00	00	00	00	00	01
PH	00	00	00	00	00	00
सम्पूर्ण- योगः	08	09	08	15	07	06

कार्यरतानाम् अध्यापकानां विवरणम्

[illegible]

अध्यापकविवरणम् –

प्रो रजनीश कुमार शुक्लः, आचार्यः

अध्यापनानुभवः - 34 वर्षाणि शैक्षणिकयोग्यताः -एम. ए. पीएच डी
प्रकाशनम्

शोधलेखाः- 110, सङ्गोष्ठ्यः –राष्ट्रीयः - 125 , अंतराष्ट्रियाः -20, ग्रन्थाः- 13

पुरस्काराः – 10 (राष्ट्रियाः)

शोधनिर्देशनम् – 23 (उपाधिप्राप्ताः-20 शोधरताः -03)

परियोजनाकार्यम् – प्रधानगवेषकरूपेण (4)यूजीसी 1993, यूजीसी 2008,
आई सी पी आर 2019, आई सी एच आर 2022,

अध्यापकविवरणम्

प्रोफेसर हरिप्रसाद अधिकारी

अध्यापनानुभवः - 34 वर्षाणि

शैक्षणिकयोग्यताः - विद्यावरिधिः(Ph.D.), आचार्यः तुलनात्मकदर्शनम्

प्रकाशनम् –

शोधलेखाः-२२ , सङ्गोष्ठ्यः – राष्ट्रीयः - ३४ , अंतराष्ट्रियाः -०९ , ग्रन्थाः- ०५

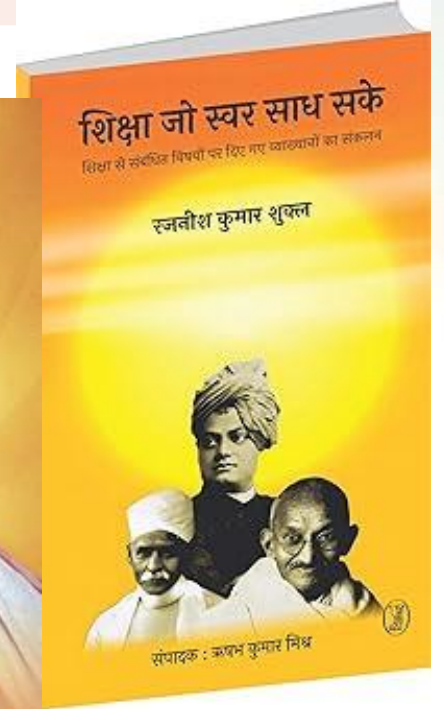
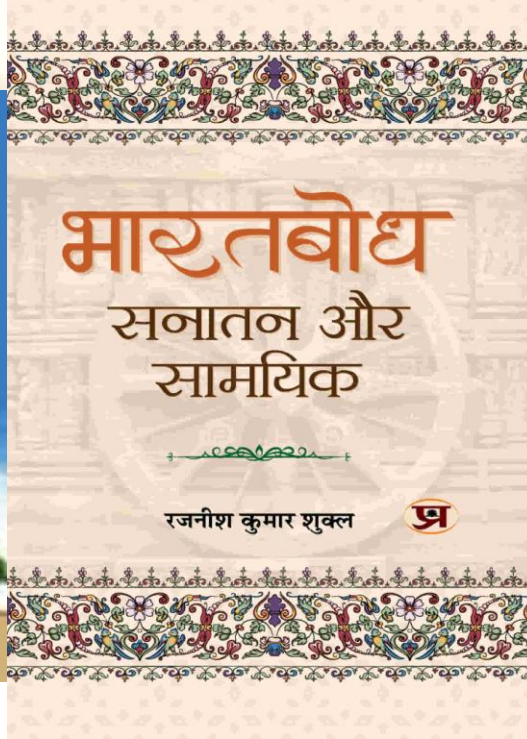
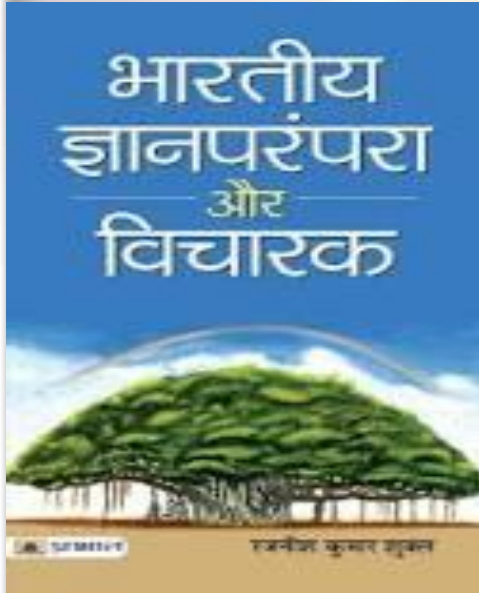
शोधनिर्देशनम् – 29 (उपाधिप्राप्ताः- 27 शोधरताः -०२)

पुरस्काराः – ०६ (राष्ट्रियाः)

परियोजनाकार्यम्

विगतपञ्चवर्षेषु विभागीयं प्रकाशनम्

क्र.	अध्यापकनामानि	शोधपत्रसंख्या:	ग्रन्थाः /पत्रिका:
01	प्रो. रजनीशकुमारशुक्लः	08	05
02	प्रो हरिप्रसाद अधिकारी	04	01

विगतपञ्चवर्षेषु विभागीयकार्यक्रमाः

क्र.	कार्यक्रमविवरणम्	शीर्षकः	दिनाङ्कः
01	अंतराष्ट्रीय संगोष्ठी	जैवब्रह्माण्ड विज्ञान पर 19वीं अन्तराष्ट्रीय संगोष्ठी	8/04/2019
02	विचार गोष्ठी	डा. आदित्यनाथ झा 109वीं जयन्ती	18/08/2019
03	राष्ट्रीय संगोष्ठी	वर्तमान समय में धर्म, दर्शन एवं राष्ट्रवाद	01/09/2019
04	महर्षि वाल्मीकिजयन्ती	भारतीयदर्शने सामाजिक सामरस्यम्	12/10/2019
05	विशिष्टव्याख्यानम्	संस्कृतस्योपयोगिता तद्रक्षणोपायाश्च	24/10/2019
06	विशिष्टव्याख्यानम्	सांख्ययोगयोः साम्यवैषम्ये	26/12/2019
07	स्वामी विवेकानन्द जयन्ती समारोह	युवकानां कृते नव्यवेदांतदर्शनम्	14/01/2020

विगतपञ्चवर्षेषु विभागीयकार्यक्रमाः

क्र.	कार्यक्रमविवरणम्	शीर्षकः	दिनाङ्कः
8	विशिष्ट व्याख्यानम्	पौरोहित्य कर्मकाण्डयोर्लोकोपयोगित्वम्	22/12/ 2021
9	विशिष्ट व्याख्यानम्	जैनदर्शन में प्रमाण विचार	27/12/ 2021
10	विशिष्ट व्याख्यानम्	भारतीयदर्शनानां लोकोपयोगित्वम्	17/02/ 2022
11	समारोह	आदित्यनाथ झा जयन्ती	18/08/2 021
12	संगोष्ठी	राष्ट्रनिर्माण में युवा शक्ति का योगदान	10/09/ 2022
13	विशिष्ट व्याख्यानम्	लोकभाषा हि संस्कृतम्	21/12/20 22
14	विशिष्ट व्याख्यानम्	सत्कार्यवाद विमर्शः -	29/04/ 2023
15	अंतराष्ट्रीय संगोष्ठी	अतीत के परिप्रेक्ष्य में भविष्य का निर्माण पारंपरिक का समकालीन अनुप्रयोग	28/08/ 2024

विभागीयशोधच्छात्राणां विवरणम्

क्र.	शोधच्छात्रनाम	शोधशीर्षकम्	निर्देशकः
01	रश्मि अवस्थी	विद्यापरिणयननाटके प्रयुक्त विविध दार्शनिकसिद्धांतानां समीक्षणम्	प्रो रजनीशकुमारशुक्लः
02	भगवत वासुदेव नाथ शास्त्री	श्रीमद्भागवतमहापुराणोक्तसृष्टि सिद्धांतस्य विज्ञानदर्शनदृष्ट्या दार्शनिकसमीक्षणम्	प्रो रजनीशकुमारशुक्लः
03	हरिशंकर चतुर्वेदी	भारतीय-अब्राहमीय धर्मयोः कर्मफलसंबंधानां तुलनात्मकमध्ययनम्	प्रो रजनीशकुमारशुक्लः
04	प्रतिभा रंजन	डॉ आंबेडकरप्रतिपादितस्य सद्धर्मस्य समाजोद्धारो प्रासंगिकतायाः समीक्षणम्	प्रो हरिप्रसाद अधिकारी
05	देवेन्द्र घिमिरे	श्रीमद्भगवद्गीतामीमांसयो यज्ञविचाराणां तुलनात्मकमध्ययनम्	प्रो हरिप्रसाद अधिकारी

विभागीयाः उत्तमप्रकल्पा :

- ❖ दार्शनिक-त्रैमासिक-पत्रिकायाः
प्रकाशनम्
- ❖ सद्गुरुरामसिंह पीठम्
- ❖ तुलनात्मकधर्मदर्शनपरिषद्
- ❖ ऑनलाइन शिक्षणम्

विभागीया: पुरातना: विशिष्टच्छात्रा :

- 1, प्रो हरिप्रसाद अधिकारी , संपूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय वाराणसी
- 2 . प्रो.अवधेश कुमार चौबे ,प्रोफेसर केन्द्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय नई दिल्ली
- 3 . प्रो.पूर्णिमा रघुवर , महात्मा गांधी संस्थान मारीशस
- 4 . प्रो.रणजीत कुमार तिवारी , भाष्करवर्मा पुरातन अध्ययन संस्कृत विश्वविद्यालय: असम
- 5 डॉ पुष्पलाल निरौला – डायरेक्टर यूनेस्को भूटान चैप्टर
- 6 . डा.नरेन्द्र कौशल -स.प्रध्यापक राजकीय संस्कृत महाविद्यालय, शिमला
- 7 . डा.अनिल नौटियाल-सं.प्रा. उत्तराखण्ड संस्कृत विश्वविद्यालय हरिद्वार
- 8 . पंकज शर्मा –प्राचार्य , श्रीनिवास रामानुज सीनियर अकैडमी गुवाहाटी
- 9 . डा.साधना देवनाथ -प्राचार्य अन्नदा संस्कृत गुरुकुल म.वि.,भदौनी वाराणसी ।

विभागस्य अवदानम्

- ❖ धर्माणां तात्त्विक एकत्व प्रतिपादने
- ❖ अंतरपंथ-संवादस्य पुरस्करणेन ।
- ❖ ऑनलाइनसंस्कृतप्रशिक्षणकेन्द्रसमन्वयेन ।
(दर्शनविषयक डिप्लोमा कार्यक्रमस्य संचालनेन)
- ❖ मानक ग्रंथप्रकाशनेन ।
- ❖ विश्वपटले दार्शनिकविचाराणां नवोन्मेषेण ।

विभागस्य प्रबलपक्षाः

- ❖ भारते तुलनात्मकधर्मदर्शनस्य प्रथमः विभागः
- ❖ पाश्चात्यदर्शनग्रंथानां संस्कृते अनुवादः
 - ❖ पुस्तकालयः
- ❖ अध्यापने दृक्श्रव्य उपकरणानां उपयोगः
- ❖ फिल्मक्लासरूमादि आधुनिकपद्धतिप्रयोगः
 - ❖ संतोषास्पद छात्रसंख्या
- ❖ अंतराष्ट्रीय-अनुभवयुक्ताः दक्षा-अध्यापकाः

विभागस्य अग्रिमाः योजनाः

नूतनसंभावनाश्च

- नियमितान्तराले दार्शनिकग्रंथोपरि कार्यशाला
- समीक्षात्मकं चिंतनोपरि (critical thinking) शैक्षणिककार्यक्रमस्य आरम्भः
- अफ्रीकीदर्शनानां पाठ्यक्रमे समावेशः
- एफ्रो-एशिया-दर्शनमहासम्मेलनस्य आयोजनम्
- समसामयिकविषयेषु शोधप्रोत्साहनम्
- अप्रकाशितपाण्डुलिपीनां विभागपक्षतः संपादनम्

विभागस्य दुर्बलपक्षाः

- ❖ यथेष्ट शैक्षिकपदानाम् अभावः
- ❖ सांप्रतिके परियोजनानाम् अभावः
 - ❖ समृद्ध-पुस्तकालयाभावः
- ❖ मेधाविनां छात्राणां क्रमिकह्रासः
 - ❖ आधारभूतसंसाधनानां न्यूनता

धन्यवादाः

सम्पूर्णानन्द-संस्कृत-विश्वविद्यालयः

वेदान्त-विभागः

विश्वविद्यालयस्य स्थापनाकालादेव 1958 ईसवीतः
वेदान्तविभागस्य सन्निवेशो विद्यते।

अत्र स्वीकृतविषयाः-

- (1) शांकरवेदान्तः , (2) रामानुजवेदान्तः
- (3) रामानन्दवेदान्तः , (4) निम्बार्कवेदान्तः
- (5) गौडीयवेदान्तः , (6) मध्ववेदान्तः
- (7) वल्लभवेदान्तः , (8) शक्तिविशिष्टाद्वैतवेदान्तः

ध्येयाःदृष्टयश्च

- ❖ अष्टविधशाखासमन्वितस्य वेदान्तशास्त्रस्याध्ययनं अध्यापनम् अनुसंधानञ्च।
- ❖ वेदान्तशास्त्रसंरक्षणद्वारा भारतीयज्ञानपरंपरायाः संरक्षणं संवर्धनञ्च।
- ❖ वेदान्तशास्त्रे निहितदुर्लभज्ञानराशीणां लोककल्याणाय प्रकाशनं प्रसारणं सामाजिकभ्रमोन्मूलनञ्च।
- ❖ वैश्विकपटले वेदान्तदर्शनस्य प्रतिष्ठापनम्।

विभागीयसौविध्यानि

- ❖ अध्यापनप्रकोष्ठाः - 04
- ❖ अंतर्जालव्यवस्था(सम्पूर्णविभागे)
- ❖ विभागीयपुस्तकानि - 300

विभागीयोपक्रमाः

- ❖ पद्मश्री पं. श्रीरघुनाथशर्मपीठस्य स्थापना।
- ❖ वेदान्तपरिभाषामधिकृत्य तत्त्वमुक्ताकलापंचाधिकृत्य कार्यशालायाः योजना।
- ❖ आचार्यश्रीपारसनाथद्विवेदिमहाभागमधिकृत्य सेमिनार इत्यस्य योजना ।
- ❖ ब्रह्मसूत्रस्य सर्वेषां भाष्याणां समीक्षात्मकमध्ययनम्।

વિભાગીયસમિતયઃ

- ❖ વિભાગીય અધ્યયન બોર્ડ
- ❖ વિભાગીય અનુસંધાનોપાધિ સમિતિ

शैक्षणिकपाठ्यक्रमाः (Programmes)

- ❖ शास्त्रि\B.A (स्नातकः)- त्रिवर्षीयः चतुर्वर्षीयश्च
(षष्ठाधिसत्रीयः, अष्टाधिसत्रीयः)
- ❖ आचार्य\M.A (स्नातकोत्तरः)- द्विवर्षीयः एकवर्षीयश्च
- ❖ विद्यावारिधिः\Ph.D (शोधोपाधिः)- त्रिवर्षीयः
- ❖ वाचस्पतिः\D.litt (शोधोपाधिः)

शोधस्य प्रमुखक्षेत्राणि

❖ वेदान्तस्य विभिन्नसिद्धान्तानां व्यवहारे उपयोगिता तथा च वेदान्तस्य विभिन्नशाखानां परस्परं एवं च वेदान्तविद्यायाः अन्यविषयैः सह तुलनात्मकमध्ययनम्।

❖ पुस्तकालयः
विभागे पुस्तकालयो विद्यते, यत्र 300 पुस्तकानि सन्ति। परन्तु पुस्तकप्रदायकसहायकाभावे अध्यापकद्वारा छात्रेभ्यः पुस्तकानि अध्ययनार्थं प्रदीयन्ते।

❖ विभागीयसहायकः
कार्यालयसहायकः - 01, परिचारिका - 01

विभागीय-आचार्याणां राष्ट्रियायामन्तराष्ट्रियायाम् संगोष्ठ्याम् सहभागिताविवरणम्

❖ राष्ट्रिया -

- 1) वेदान्तदृष्ट्या सृष्टितत्त्वानां वैज्ञानिकमनुशीलनम् -
श्रीजगन्नाथ सं. विश्वविद्यालयः, श्रीविहारः, पुरी। प्रो०
रामकिशोरत्रिपाठी
- 2) “परमात्मस्वरूपविचारः संस्कृतविद्याधर्मविज्ञानसंङ्कायः,
काशीहिन्दूविश्वविद्यालयः, वाराणसी। प्रो० रामकिशोरत्रिपाठी
- 3) उपनिषदां व्याख्याने व्यासस्य योगदानम्-उत्तर प्रदेश
संस्कृत संस्थान लखनऊ , प्रो० रामकिशोरत्रिपाठी
- 4) प्रपत्तिस्वरूपम् - संस्कृतविद्याधर्मविज्ञानसंङ्कायः,
काशीहिन्दू विश्वविद्यालयः, वाराणसी।

- 6) प्रो. रेवाप्रसादद्विवेदमहाभागानां सीताचरित्रमहाकाव्ये युगबोधः - महात्मा गाँधी काशी विद्यापीठ, वाराणसी।
- 7) गीतायां कर्मयोगः आधुनिकसन्दर्भ - महात्मा गाँधी काशी विद्यापीठ, वाराणसी 2012
- 8) अद्वैततत्त्वविमर्शः - जगन्नाथसंस्कृतविश्वविद्यालयः, पुरी
- 9) मिथ्यात्वविचारः - दिल्ली संस्कृत अकादमी, नई दिल्ली
- 10) आगमतन्त्रे शब्दस्वरूपविचारः लालबहादुरराष्ट्रीयसंस्कृत विद्यापीठम्, नई दिल्ली 2012

❖ अन्ताराष्ट्रीय संगोष्ठी-

1. आगमशास्त्रे अद्वैतस्वरूपविमर्शः- धर्मागमविभागः,
संस्कृतविद्या धर्मविज्ञानसंकायः,
काशीहिन्दूविश्वविद्यालयः, वाराणसी।
2. संस्कृतस्वरूपविमर्शः- राष्ट्रीयसंस्कृतसंस्थानम्,
लखनऊपरिसरः, लखनऊ 2013
3. आगमनिगमविमर्शः -धर्मागमविभागः,
संस्कृतविद्याधर्मविज्ञानसंकायः,
काशीहिन्दूविश्वविद्यालयः, वाराणसी।

पुरस्काराणां विवरणम्

❖ विभागीयसम्मानिताचार्याणां विवरणम्-

- 1) पद्मश्री प्रो.रघुनाथशर्मा, मानदः डी.लिट्, काशीहिन्दूविश्वविद्यालयः, वाराणसी, मानदः डी.लिट्, सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी, राष्ट्रपतिपुरस्कारः, विश्वभारतीपुरस्कारः- लक्षरूप्यकाणाम्, उत्तरप्रदेशसंस्कृतसंस्थानम्, लखनऊ
- 2) प्रो. देवस्वरूपमिश्रः वेदान्तविभागाध्यक्षचरः, दर्शनसंकायाध्यक्षचरः, छात्रकल्याणसंकायाध्यक्षचरः, पूर्वकुलपतिः, सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी, महामहोपाध्यायः, वेदान्तभूषणम्, उत्तरप्रदेशसंस्कृतसंस्थानम्, लखनऊद्वारा विशिष्टपुरस्कारः, वर्षम् 1990, जंगमबाड़ीमठः, वाराणसीद्वारा विश्वभारतीसम्मानम् 1996.
- 3) प्रो. पारसनाथदधिवेदः राष्ट्रपतिपुरस्कारद्वारा सम्मानितः, अध्यक्षः- मीमांसापीठम्, श्री जगद्गुरुरामानन्दाचार्यसंस्कृतविश्वविद्यालयः, जयपुरम्, राजस्थानम्, उत्तरप्रदेशसंस्कृत संस्थानम् लखनऊद्वारा विशिष्टपुरस्कारः।

विभागीयाः विशिष्टाः पुरातनछात्राः

1. पो. नरेन्द्रनाथपाण्डेयः पूर्वकुलपतिः
सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी ।
2. जगद्गुरु शंकराचार्यस्वामिवासुदेवानन्दसरस्वती
(ज्योतिषपीठम्)
3. जगद्गुरुज्ञानसिंहासनपीठाधीश्वरः डॉ.
चन्द्रशेखरशिवाचार्यः, डी.लिट्, जंगमवाड़ी मठः, वाराणसी।
4. डॉ. हिरोयूकी सातो, जापान
5. प्रो. के. नारायणभट्टः संस्कृतविभागाध्यक्षः,
मैसूरविश्वविद्यालयः, मैसूरः।

- 6) डॉ. धनञ्जयकुमार पाण्डेयः, प्रोफेसर, संस्कृतविद्याधर्मविज्ञानसंकायः, काशी हिन्दू विश्वविद्यालयः, वाराणसी।
- 7) प्रो. कमलेश झा, अध्यक्षचरः धर्मागमविभागः, संस्कृतविद्याधर्मविज्ञानसंकायः, काशीहिन्दूविश्वविद्यालयः, वाराणसी।
- 8) डॉ. रामेश्वरनाथद्विवेदी, प्रोफेसर, श्रीजगद्गुरुरामनान्दाचार्य-संस्कृतविश्वविद्यालयः, जयपुरम्, राजस्थानम्
- 9) श्री ज्यान्त्री पैलेगीनी, प्राध्यापकः दर्शनम्, तोरीनो विश्वविद्यालयः इटली।
- 10) डॉ. दीर्घराज घिमिरे, नेपालः संस्कृतविश्वविद्यालयः, दाङ्ग, नेपालः।
- 11) डॉ. काशीनाथ न्यौपाने, नेपालसंस्कृतविश्वविद्यालय, दाङ्ग, नेपालः।
- 12) प्रो० शम्भुनाथशुक्तः, दर्शनसंकायाध्यक्षः, सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी।
- 13) प्रो० डॉ० सुधाकरमिश्रः, वेदान्तविभागाध्यक्षः परीक्षानियंत्रकश्च, सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी।

शिक्षणविधयः

- ❖ पारम्परिकरविधिः
- ❖ व्याख्यानविधिः
- ❖ कथाविधिः
- ❖ पाठ्यालोचनविधिः
- ❖ विशिष्टव्याख्यानानि
- ❖ शास्त्रार्थप्रशिक्षणम्

विभागस्य प्रबलपक्षाः

- ❖ समुपलब्धाः विशिष्टाः पाण्डुलिपयः
- ❖ पुस्तकालयः
- ❖ संतोषप्रदा छात्रसंख्या
- ❖ विद्याविनयसंपन्नाः अध्यापकाः
- ❖ कुशलशिक्षणव्यवस्था

विभागस्यापेक्षितानि कार्याणि अपेक्षितपक्षाश्च

- ❖ रिक्तपदानाम् यथासम्पूर्तिः स्यात्,
- ❖ परियोजनानाम् संचालनम्
- ❖ सर्वविधशिक्षणव्यवस्था भवेत्
- ❖ प्रख्यातानां विदुषां संग्रहः विभागे भवेत्
- ❖ दुर्लभानां तथा च पाठ्यक्रमे नियतानां ग्रन्थानां संग्रहः प्रकाशनं च।
- ❖ विविधगोष्ठीनां कार्यशालानां आयोजनम्, देशे विदेशेषु च वेदान्तविद्यानां प्रचारस्य प्रसारस्य च प्रयासः ।

विभागीय-आचार्याणां विवरणम्

1. प्रो० रामकिशोरत्रिपाठी प्रोफेसरः(आचार्यः), आचार्यः,
पी.एच०डी०, डी० लिट्० , अध्यापनानुभवः - 38 वर्षाणि।
2. प्रो० सुधाकरमिश्रः प्रोफेसर(आचार्यः), आचार्यः -
शांकरवेदान्तः, वल्लभवेदान्तः , बौद्धदर्शनम्,
जे०आर०एफ०, पी.एच०डी०, डी०लिट्, अध्यापनानुभवः -
38 वर्षाणि।
3. प्रो० शम्भुनाथशुक्लः प्रोफेसर (आचार्यः)
रामानन्दवेदान्तोपाचार्यः, पी-एच०डी०, अध्यापनानुभवः - 27
वर्षाणि।

अतिथिअध्यापकविवरणम्

क्र.स.	नामानि	शैक्षणिकयोग्यता	अध्यापनानुभव	संगोष्ठ्यः	प्रकाशनानि
1	डॉ. श्यामाकान्ततिवारी	विद्यावरिधि: (Ph.D), आचार्यः (शांकरवेदान्त, रामानुजवेदान्तः)	12 वर्षाणि	5	0
2	डॉ. अनन्तकुमारपाण्डेय	विद्यावरिधि: (Ph.D), आचार्यः (शांकरवेदान्तः व्याकरणाचार्यः) NET	03 वर्षाणि	4	03 ग्रन्थाः 02 शोधपत्रः

शैक्षणिकपदानां विवरणम्

पदम्	स्वीकृतम्	पूरितम्	वास्तविकम्	रिक्तम्
आचार्यः	01	01	01	--
सह-आचार्यः	01	00	01	01
सहायकाचार्यः	04	02	04	02

शोधच्छात्राणां विवरणम्

पाठ्यक्रम	सत्र	छात्रसंख्या
विद्यावारिधि:	2017	16
	2023	24

छात्राणां विवरणम्

❖ सत्र - 2021-22

पाठ्यक्रम		छात्रसंख्या
शास्त्रि प्रथम सेमेस्टर	-	30
शास्त्रि द्वितीय सेमेस्टर	-	06
शास्त्रि तृतीय सेमेस्टर	-	11
आचार्य प्रथम सेमेस्टर	-	11
आचार्य तृतीय सेमेस्टर	-	13

❖ सत्र – 2024-25

• पाठ्यक्रम		छात्र संख्या
शास्त्रि प्रथम सेमेस्टर	-	18
शास्त्रि चतुर्थ सेमेस्टर	-	06
शास्त्रि पंचम सेमेस्टर	-	09
आचार्य द्वितीय सेमेस्टर	-	15
आचार्य चतुर्थ सेमेस्टर	-	08

ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात् पूर्णमुदच्यते।
पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते॥

धन्यवादाः
प्रणामाः

प्रस्तोता -

प्रो० सुधाकरमिश्रः

वेदान्तविभागाध्यक्षः,

सम्पूर्णानन्दसंस्कृत-

विश्वविद्यालयः, वाराणसी

मो.- 9935409711

ईमेल-sudhakarvedantamahaguru@gmail.com